

cija za ulogu krajnje stvarnosti. Ukazanja je izradio naš mozak, ali to ne znači da ona nisu istinita. Znamo da ima puno lažnih tvrdnji o ukazanju, ali, kako autor zapaža, ako ima lažnih tvrdnji, zar nije onda logički moguće da ima i istinitih tvrdnji? No viđenja i glasovi nisu glavni osobni argumenti iskustva Boga, nego je to osjećaj za beskonačno. Činjenica je kako postoji prirodno čuđenje pred našim svemirom, a Bog bi mogao biti najprikladniji predmet tih osjećaja. Osjećaj za beskonačno nije neki specifični neovisan dokaz Boga. On je iskustvena potvrda razumskog postulata, ili kako autor kaže, hipoteze o Bogu. Vjerovanje u Boga nije intelektualni pristanak, nego je riječ o vjeri. U našem je svijetu prvi stadij u spoznavanju Boga, kao objektivnog Ideala, osvještenje ljudske moralnosti. Postoji moralnost i dužnost bez vjerovanja u Boga, no ipak je teško objasniti te pojmove kroz materijalističku filozofiju. Dawkins drži kako su takvi osjećaji ukorijenjeni u vlastitim interesima, no autor zagovara kako je moralno iskustvo važan dio vjerovanja u Boga, odnosno kako utemeljen u Bogu moral zadobiva osobitu dužnost i ton. Iako ova knjiga nije obrana kršćanske vjere (ili bilo koje druge), autor osjeća potrebu da prikaže snagu specifično kršćanskoga osobnog iskustva. Vrlo snažan dokaz za hipotezu o Bogu je veliki broj ljudi, mentalno dobro uravnoteženih i inteligentnih, koji osjećaju da ih je Bog susreo u objavi Kristova naučavanja, smrti i uskrsnuća.

Pitanje o Bogu nije čisto intelektualna zagonetka. Ono je povezano s osnovnim načinima na koje vidimo svoje živote. Tu nije riječ o pitanju dokaza u smislu znanstvenih dokaza. Autor smatra kako Dawkinsovo mišljenje propušta važna pitanja svijesti, vrijednosti i svrhe.

Na kraju treba zaključiti kako ova knjiga predstavlja lako razumljivo štivo o poprilično kompliciranoj temi. Autor je uspio u svom naumu da akademsku debatu približi široj čitalačkoj publici.

Knjiga ne sadržava konačni dokaz koji bi jednom zauvijek riješio ovu temu, ali želi pokazati kako je hipoteza o Bogu razumski moguća.

Miško Ivić

Morana Brkljačić — Žagrović (ur.), *Medicinska etika u palijativnoj skrbi. Radovi simpozija »Etika i palijativna skrb«*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Centar za bioetiku, biblioteka Donum Vitae, knjiga 8, Zagreb, 2011, 115 str.

Organizatorice i voditeljice Simpozija, Morana Brkljačić-Žagrović i Željka Šubarić, u svojoj uvodnoj »Riječi unaprijed« podsjetile su da se od pamtivijeka smatra da je medicinska profesija vještina koja mora počivati na dvama temeljima: jedan je visoka stručnost i vladanje medicinskom znanosti, a drugi se ogleda u načelu humanosti i visoke etičnosti. Ta se obilježja posebno odnose na pomoć i brigu/skrb za bolesnog i umirućeg pacijenta. Radovi ove knjige imaju za cilj potkrijepiti tezu o nužnosti uspostave palijativne skrbi u zdravstvenom sustavu Republike Hrvatske. Zdravstveni radnici i teolozi u jedanaest radova iznose argumente za tu nužnost, u tri znanstvene skupine: teoretske osnove bioetike i palijativne skrbi, palijativna medicina u praksi, duhovni aspekti u palijativnoj medicini.

Svjetska zdravstvena organizacija je definirala palijativnu skrb kao pristup kojim se bolesnicima, suočenim sa smrtonosnom, neizlječivom ili uznapredovalom bolešću, i njihovim obiteljima nastoji osigurati najveća moguća kvaliteta života. Za to je neophodan multidisciplinarni pristup: educirani liječnici, medicinske sestre, psiholozi, socijalni radnici, svećenici, ljekarnici, nutricionisti, volonteri, obitelj. Uz smirivanje simptoma i psihosocijalnu podršku vrlo važna komponenta palijativne medicine/skrbi su i etički aspekti vezani uz kraj života, kad

je čovjek najranjiviji. Zato je potrebno, strogo poštujući bolesnikov pristanak, umirućem omogućiti da dostojanstveno, bez straha, bez tjeskobe i patnje te nada sve bez samoće i nekontrolirane boli prihvati neminovni dio života koji se zove smrt. Mjesto gdje se pruža takva vrsta skrbi moderna je i uspješna zdravstvena ustanova koja se naziva hospicij. Tamo gdje (još) nema hospicija, o takvim se bolesnicima skrbi u bolnicama, domovima ili u kući bolesnika, ovisno o njegovoj želji ili stanju. Iako u Zakonu o zdravstvenoj zaštiti Republike Hrvatske svaki dom zdravlja treba imati ustanovu za palijativnu skrb, do danas u cijelosti toga još nema. U stacionarima domova oko 30% oboljelih je u terminalnoj fazi života. Iako, takvi bi najradije umirali u svojoj kući, uz nesebičnu pomoć obitelji ako ona za to ima vremena. Ako je riječ o djeci, 86% njih umire u bolnici, jer je palijativna skrb djece jedan od najtežih poslova, i to naročito za medicinske sestre. Roditeljima i liječnicima od vrlo je velike pomoći duhovno–pastoralna brigada svećenika. »Ne smijemo zaboraviti spoznaju da će jedina važna stvar kada mi budemo odlazili biti tragovi dobrote i ljubavi što ćemo ih ostaviti za sobom; i mi ćemo otići, zar ne?« /Slavko Lovasić/.

Utemeljitelj katoličke karitativne udruge Kap dobrote i humanitarne zaklade Biskup Josip Lang, pater Antun Cvek, već četrdeset godina radi u socijalnom apostolatu, pomažući bolesnima, nemoćnima, siromašnima i ugroženima u Zagrebu i okolici. Svojim biciklom ili često pješke posjećuje bolesnike u njihovim domovima ili bolnicama i staračkim domovima, nudeći im materijalnu i du-

hovnu pomoć — u dijeljenju sakramenta pomirenja, euharistije i bolesničkog pomazanja, što im donosi duboki mir. Bez vjere, pomisao na smrt izaziva preveliku tjeskobu, koju nije moguće ničim ukloniti. Tu psihologija prepušta riječ teologiji. Volonteri su velika pomoć Crkvi. A Crkva pruža duhovnu pomoć liječnicima i medicinskom osoblju u teškom radu s umirućima.

U završnom radu ove knjige prof. Valentin Požaić, glavni urednik Biblioteke *Donum Vitae* i voditelj Centra za bioetiku, upozorava odgovornu javnost i znanstvene *gremije* da je današnji procvat hospicija svjedočanstvo da je ustanova hospicija pravi odgovor na potrebe i zahtjeve ljudskog dostojanstva, ljudskih prava u bolesti i tijeku umiranja u sadašnjim uvjetima društvenog života i umiranja. Kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti i u budućnosti: hospicij ima nenadomjestivu vjersku dimenziju, bez obzira pripadao on ili ne nekoj vjerskoj zajednici.

Jedno od trajno prisutnih obilježja svakog hospicija je prisutnost vjerskog službenika, bilo da je trajno prisutan, bilo da dolazi po pozivu. Moramo priznati bolnu istinu: u Hrvatskoj nema hospicija, ni na društvenoj, ni na crkvenoj razini. Kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj, glavni problem nametanja i zahtjeva eutanazije nije prvotno teorijske, nego praktične naravi. Traži se praktični, a ne teorijski odgovor, a to je hospicij kao »jedna od najljepših, najhumanijih i najkreativnijih inicijativa u borbi protiv eutanazije«. Tu je mjesto i budućnost hrvatskoga hospicijskog pokreta i centra za palijativnu skrb.

Ivica Ružička